

O AUTORSTVU UVODNE PJESME UZ EPOS

PETRA KANAVELOVIČA

»SVETI IVAN BISKUP TROGIRSKI«

DUŠAN BERIĆ

Poznati biograf znamenitih Dalmatinaca G. Ferrari-Cupilli, pišući o Petru Kanaveloviću (1637—1719), istakao je da se u Dalmaciji nalaze različiti rukopisni primjerci njegova eposa *Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman*.¹ Do danas su nam bila poznata četiri primjerka rukopisa iz XVIII, a dva iz XIX vijeka, kojima se svojedobno opširnije pozabavio Đuro Körbler.² On je još 1920. ustanovio da postoje dvije varijante teksta od samog pjesnika, jedna u onom obliku kakav je imala za života cara Josipa I, tj. prije 1711, a druga poslije te godine, kada je pjesnik već gotovi epos nešto preradio, posvetivši ga novom caru Karlu VI.³

Kada je Körbler pobliže proučio Kanavelovićev autograf *Svetog Ivana biskupa trogirskog* iz biblioteke kapetana Ivana Kapora u Korčuli, »krcat kasnijih mijenjanja«, utvrdio je bjelodano da je prva redakcija, s koje su bili učinjeni savremeni prijepisi nekadašnjeg franjevačkog samostana na Otoku (Badiji) kraj Korčule i prijepis advokata Roka Arnerija, bez sumnje »bila svakako već gotova« kada je car Josip I umro 1711. godine. Nakon smrti cara Josipa I pjesnik je, kako piše Körbler, znajući »da se pokojnicima, pa bili oni i carevi, bez koristi posvećuju pjesnička djela«, potaknut vjerojatno pobjedama Eugena Savojskog nad Turcima, odlučio da »gotovu svoju pjesmu, koja je već nekoliko godina ležala u njegovoj biblioteci, tek malo nešto preradi i tako prerađenu pošalje kao dar caru pobjedniku«, naime Karlu VI.⁴

Na osnovu završne redakcije, koju je sam autor poslao u Beč, a čiji se rukopis čuvao u tamošnjem Državnom arhivu, a sadržava u 24 pjevanja 4771 strofu od po četiri stiha, dakle ukupno 19084 stiha, štampao je

¹ Ferrari-Cupilli S., *Cenni biografici di alcuni uomini illustri della Dalmazia*, Zara 1887, str. 35.

² Körbler Đ., *P. Kanavelovića »Sveti Ivan biskup trogirski«*, *Nastavni vjesnik* (Zagreb), XXVIII/1920, str. 372—377, 405—412. — *Isti*, *Autograf Kanavelovićeve pjesme »Sveti Ivan biskup trogirski« i docnija prerada*, *Nastavni vjesnik*, XXX/1922, str. 433—441.

³ *Nastavni vjesnik*, XXVIII/1920, str. 412.

⁴ *Ibidem*, XXX/1922, str. 440.

J. Jurković prvi put 1858. ovo djelo,⁵ i to po prijepisu koji je učinio Šime Ljubić.⁶ Ne znajući za autograf iz biblioteke kapetana Ivana Kapora u Korčuli, Ivan Scherzer, analizirajući štampani tekst J. Jurkovića, smatrao je da je taj doživio izvjesne prerade, da je interpolator, kako kaže Scherzer, umetnuo u tekst mnogo više toga nego je on u svom članku iznio, ali da je tomu »sada dakako teško ući u trag«.⁷ Prema bečkom rukopisu napravio je 1849. Anđeo Somazzi jedan prijepis koji se danas nalazi u Biblioteci Male braće u Dubrovniku.⁸

Navedenim rukopisima Kanavelovićeva eposa možemo dodati još jedan savremeni prijepis iz prve polovine XVIII vijeka iz biblioteke Mirka Slade-Silovića u Trogiru,⁹ pa ćemo na ovom mjestu dati najprije u kratkim crtama njegov opis.

Rukopis Kanavelovićeva eposa iz biblioteke Mirka Slade-Šilovića ili jednostavnije nazvan trogirski rukopis sadržava završnu redakciju kao i bečki rukopis prema kojemu je J. Jurković objavio ovo djelo. Rukopis je vel. 15,5×13 cm, a uvezan je u kožu. Ispisan je lijepim sitnim rukopisom s po 6 strofa na svakoj strani.¹⁰ Na prva dva nenumerirana lista dolazi posvetna pjesma *Bogogliubnomu sciozu, à ossobito Troghiraninu*, za kojom slijedi epos u 24 pjevanja na 404 nenumerirana lista, poslije kojih dolaze još dva prazna lista s jednim uvezanim listom koji je sprijeda nestao.

Ortografija i grafija trogirskog rukopisa slična je onoj Kanavelovićeva autografa koji je opisao Körbler.¹¹ Pisar uglavnom razlikuje u pismu glasove *s* i *z* (*s* i *f*), *š* i *ž* (*sc* i *fc*), *č* i *ć* (*c* ili *ci* i *ch* ili *chi*), a za glasove *u* i *v* većinom piše *u*. Ostale glasove *c*, *d*, *lj* i *nj* piše *z*, *ghi*, *gl* ili *gli* i *gn* ili *gni*. Samoglasno pak *r* piše pravilno *ar*, a za vokal *i* ako je dug upotrebljava kombinaciju *ij*. Udvajanje suglasnika upotrebljava, iako rijetko, da označi kratke slogove, ali zato vokale ne piše nikada dvostruko, već znakom [^] iznad njih obilježava da su dugi. Pored toga redovito susrećemo znak [˘] na proklitikama. Radi upoređivanja s autografom, kojega je faksimile donio Körbler,¹² donosimo pet zadnjih (136—140) strofa posljednjeg XXIV pjevanja prema grafici trogirskog rukopisa:

⁵ *Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman, pjesan Ivana (!) Kanavelića vlastelina hvarskega (!) sad parvi put izdana od preuzvišenoga, presvietloga i prečastnoga gospodina gospodina Josipa Jurja Strossmayera . . .*, Osiek, Štampa Drag. Lehmana i drug, 1858. 8° XII + 616 str.

⁶ Ljubić Š., *Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske II*, Rijeka 1869, str. 407.

⁷ Scherzer I., *P. Kanavelovića Sveti Ivan biskup trogirski*, *Nastavni vjesnik*, IV/1896, str. 280.

⁸ Brlek M., *Rukopisi Knjižnice Male braće u Dubrovniku I*, Zagreb 1952, str. 56—57.

⁹ Još jednom zahvaljujem nastavniku Mirku Sladi-Siloviću na susretljivosti što mi je omogućio da detaljno proučim ovaj rukopis.

¹⁰ Na listu 226 r, gdje završava 102. strofa XV pjevanja, pisar je pri dnu dodao 103. strofu koju je kod prepisivanja bio preskočio, jer na listu 226 v dolazi pri vrhu 104. strofa. U istom pjevanju na listu 235 ispisane su strofe 207—218, a na listu 236 r pisar je prepisao ponovo strofu 207. ali ju je zaokružio i sa strane dodao: *doppiam(en)te scritta per errore*.

¹¹ *Nastavni vjesnik*, XXX/1922, str. 435.

¹² *Isto*, pred str. 433.

- I joscte¹³ kadmi Tvoja Sveta
 ruka bude dopustiti
 da Cessaru glavi od Suieta
 moj trud bude ugoditti
- I podascmi blagu srecchiu
 nakon mene da ostane
 kocchie imat pomgnu vecchiu
 Tvoje pievat slave isbrane.
- I sua moja pomagnkanja
 kocchie ispraviti, i napunit,
 i josc slaje¹⁴ kros pievanja
 Louoromse slavnem krunit
- fnatchie vas suiet¹⁵ dassu Tvoje
 pomgne ù pomoch meni bile,
 i pravedne sceglie moje
 svej milosno¹⁶ ispunile.
- I ja is praha, i is pepela
 (na sramotu smarti priekie)
 ufnossitchiu Tvoja¹⁷ diela
 suuda slauna, po¹⁸ sve vieke.

Tekst trogirskog rukopisa uglavnom je istovetan s onim bečkim, prema kojemu je J. Jurković priredio Kanavelovićev epos za štampu, a po prijepisu, kako smo već istakli, učinjenu od Šime Ljubića. Upoređujući rukopis sa štampanim tekstom konstatirali smo da u rukopisu prevladuju ikavski oblici. Tako npr. u I pjevanju imamo: pritvorena (stih 33), pribiua (40), priko (46), suita (54), sidio si (58), prihrabreni (89) itd.

Ovdje nas prvenstveno zanima uvodna pjesma u trogirskom rukopisu pod naslovom *Bogoljubnomu štiocu, a osobito Trogiraninu*. Ta se pjesma nalazi i u bečkom rukopisu, a Jurković u uvodu štampanog izdanja Kanavelovićeva eposa o tome piše: »Na čelu našega prepisa čita se nieka vārst uvoda u stihovih pod naslovom *Bogoljubnu štiocu, a osobito Trogiraninu*, od ruke prepisateljeve. Mi ga nehtiedosmo štampati, što k dielu nespada a inače u nijednom obziru toga nezaslužuje«. ¹⁹ Iz navedenih Jurkovićevih riječi dalo bi se zaključiti da je Šime Ljubić sam od sebe dodao spomenutu uvodnu pjesmu koja »k dielu nespada«, kako kaže Jurković. Međutim, uvodna pjesma nije dodana od Šime Ljubića, već je ona stara koliko i sam bečki rukopis.

Kada se Körbler poduhvatio da opovrgne mišljenje Scherzera,²⁰ koji je pokušao dokazati da epos u onom obliku u kojemu ga je Jurković

¹³ Kod Körblera: Joscte.

¹⁴ Kod Körblera: i josc liepscia.

¹⁵ Kod Körblera: Tadchiu rieti.

¹⁶ Kod Körblera: milosnosu.

¹⁷ Kod Körblera: Slauna.

¹⁸ Kod Körblera: tuoja suuda u.

¹⁹ *Sveti Ivan biskup trogirski*, Osiek 1858, str. XII.

²⁰ *Nastavni vjesnik*, IV/1896, str. 268—281.

štampano sadržava kasnije prerade koje nisu plod Kanavelovićeve pera, rekao je za rukopis nekadašnjeg franjevačkog samostana na Otoku (Badiji) koji mu je u tu svrhu poslužio da je na prvih pet listova, koji su propali, pored natpisnog lista bilo na ostala četiri lista »jamačno posvetno latinsko pismo i još koja pjesma, kakva je npr. pjesma *Bogoljubnu štiocu, a osobito Trogiraninu* u oba rukopisa 19. stoljeća«. ²¹ Da je to zaista tako i bilo, uvjerava nas i trogirski rukopis koji spomenutu uvodnu pjesmu ima kao i bečki rukopis.

Na kraju postavlja se pitanje: Da li je sam Kanavelović autor uvodne pjesme svoga eposa? Premda se u trećoj strofi uvodne pjesme govori o Kanaveloviću u trećem licu, naime da je *Sveti Ivan biskup trogirski* bio »složen u pjevanju od svijetloga Kanaveli, ki u mudrosti i u znanju slovinski se pjesnik veli«, ipak nećemo pogriješiti ako ustvrdimo da je i uvodna pjesma *Bogoljubnomu štioću* također plod Kanavelovićeve pera. Da ju je netko drugi ispjevao, sigurno bi to bilo označeno u oba rukopisa, i u bečkom i u trogirskom. Pored toga ona nosi iste pjesničke osobine kao i sam epos *Sveti Ivan biskup trogirski*.

Kao što je Kanavelović, kako kaže Körbler, gotov rukopis eposa *Sveti Ivan biskup trogirski* dao »lijepo prepisati, zbog nerazgovijetna svoga staračkog pisma kazujući je možda u pero prepisavaču, i tako je prepisanu pjesmu poslao u Beč kao svoj dar caru Karlu«, ²² tako je vjerojatno dao napraviti još jedan prijepis i poslao ga u Trogir. Nemoguće bi bilo i zamisliti da Kanavelović pjeva golemi epos i uz njega uvodnu pjesmu *Bogoljubnomu štioću*, a da je ne pošalje u Trogir, koji je i inače bio poznat kao mjesto u kojemu se gajila hrvatska knjiga. To tim više što se u to doba nalazio kao biskup u Trogiru Šibenčanin Ivan Vidović (1716—1721), ²³ koji se i sam bavio pisanjem pjesama na našem jeziku, ²⁴ pa je Kanavelović možda i na njegov poticaj dao napraviti jedan prijepis i poslao ga u Trogir. To bi prema tome bio taj trogirski rukopis koji nam se sačuvao do danas, a sada je u vlasnosti Mirka Slade-Šilovića u Trogiru; on ga je baštinió zajedno s bibliotekom svoga oca apotekara Roka Slade-Šilovića, koji je svojedobno spasio mnoge trogirske starine od propasti, zanimajući se i sam prošlošću grada Trogira. ²⁵

Uvodna dakle pjesma *Bogoljubnomu štioću, a osobito Trogiraninu* čini sastavni dio Kanavelovićeve djela *Sveti Ivan biskup trogirski* i zaslužuje našu pažnju, a ne, kao što kaže Jurković, da »k dielu nespada«, te je

²¹ *Ibidem*, XXVIII/1920, str. 376.

²² *Ibidem*, XXX/1922, str. 440.

²³ Vidović je umro u Šibeniku, a njegova osmrtnica u *IV Liber Mortuorum 1698—1721* (str. 197) u Zupskom uredu grada Šibenika glasi: »Die 24 Martij 1721. Ill(ustrissi)mus et Re(verendissi)mus Do(mi)nus Do(mi)nus Ioannes Vidouich Episcopus Traguriensis, annorum circiter septuaginta animam Deo reddidit, die 21 huius mensis, cuius corpus depositam fuit in cathedrali ecclesia sancti Jacobi die 24 martij.«

²⁴ Kolendić P., *Fra Pavao Posilović i njegovo »Naslađenje«*, *Rad JAZU* 206, Zagreb, 1915, str. 181. — *Isti, Jedna pesma Ivana Vidovića o španjolskom naslednom ratu, Narodna starina* (Zagreb), IX/1930, sv. 24, str. 461—462.

²⁵ Berić D., *Ph. mr. Roko Slade-Šilović, Farmaceutski glasnik* (Zagreb), X/1954, br. 7, str. 337—340.

na ovom mjestu, s obzirom da dosada nije bila objavljena, donosimo prema trogirskom rukopisu u cijelosti:

BOGOLJUBNOMU ŠTIOCU, A OSOBITO
TROGIRANINU

Jur na svjetlos eto ishodi
Ovd' pripijesan život sveti
Ivan Biskup (ki) provodi²⁶
živuć doli na sem svijeti.

Život, štioče, odvjetnika
trogirskoga blaga, i mila,
dalmatinska čas, i dika
kojega je slava proglasila.

Ov' je složen u pjevanju
od svijetloga Kanaveli,
ki u mudrosti, i u znanju
slovinski se pjesnik veli.

Iako su knjige ove
stali otajne dugo brijeme,
ali očito svuda slove
slava, i hvala sada s' njiheme.

Ja imam stavn(o)²⁷ vjerovati,
o štioče razboriti,
dobrovoljno da prijati
hoćeš, ov' dar plemeniti

Jer kad štit ga budeš čuti
ali s' glasom pjevat slatkim,
hoću da ti duh očuti
rajsku slatkos, s' dobrom svakim.

Pisat pjesni svijeta huda
tkogod ovdi ište, i haje,
njemu carna odasvuda
već neg karta duša ostaje.

Zašto, u ruke ako upadu
od čeljadi bezpametne,
one štijuć, nepoznadu
koliko su njima štetne.

²⁶ U originalu: *Ivan Bispuk* prouodi.

²⁷ U originalu: staun.

Pokli krijuć one u sebi
plam gorući gnusna bluda,
istinito rijet će trijebi
da je duše smart prihuda.

Nut' pjevanja otrovana
ostav' na stran nemoj štiti,
štij ov' život *Sveta Ivana*
on će t' duši život biti.

Ivan mućec svej govori,
nijesu bez rijeći, on ne mući,
martav s' tijelom, Boga gori
uživati dušu ući.

Ovi nauk dak(l)^{e28} primi
od slavnoga učitelja
i ove pjesni s' anđeoskimi
združi, i ostan pun veselja.

---

²⁸ U originalu: dakè.

Zusammenfassung

WER IST DER VERFASSER DES EINLEITENDEN GEDICHTES ZU DEM VON KANAVELIĆ GEDICHTETEN EPOS »DER HEILIGE JOHANN VON TROGIR«?

In seiner kurzen Abhandlung liefert uns der Verfasser den Beweis, dass der erste Herausgeber des von Kanavelić gedichteten Epos, J. Jurković, ganz mit Unrecht, das zur Wienerhandschrift dieses Werkes einleitende Gedicht »Dem andächtigen Leser, besonders dem aus Trogir«, in der ersten Auflage ausgelassen hat. Jurković war nämlich der Meinung, dass der Verfasser des einleitenden Gedichtes nicht Kanavelić, der Verfasser des Epos, sondern der Abschreiber der Handschrift, Šime Ljubić gewesen wäre, und dem zu Folge auch »das Gedicht zum Werke nicht gehöre«.

Wenn wir aber, die im Besitze von Marko Slade Šilović befindliche Handschrift desselben Werkes, mit der in Wien gedruckten, vergleichen, dann müssen wir die Überzeugung gewinnen, dass das einleitende Gedicht, schon seiner stilistischen Eigentümlichkeiten wegen, nicht von Šime Ljubić dem Werke beigefügt worden ist, sondern, dass es ohne Zweifel aus der Feder von Kanavelić selbst floss, und demzufolge ein zusammenhängender Teil seines Epos »Der Heilige Johann, Bischof von Trogir«, sein muss.

Aus diesem Grund hat der Verfasser der vorliegenden Abhandlung hier zum ersten Male das ganze Gedicht veröffentlicht.